OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ

Asiantuntijalausunto

6.11.2025

VN/1227/2024
VN/1227/2024-OKM-76

Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi valtakunnallisesta osaamistietovarannosta ja siihen liittyviksi laeiksi – HE 133/2025

Keskeiset ehdotukset

Hallituksen esityksessä ehdotetaan lainsäädäntöä kahdesta tietovarannosta, jotka liittyvät opetus- ja kulttuuriministeriön, työ- ja elinkeinoministeriön, Opetushallituksen sekä ELY-keskusten kehittämis- ja hallintokeskuksen (KEHA-keskus) rakentamaan Osaamispolku-palveluun. Osaamispolku on koulutus- ja urasuunnittelun, osaamisen kehittämisen ja työllistymisen tueksi tarkoitettu digitaalinen palvelu.

Tarkoituksena on, että yksilö voisi halutessaan tallentaa ja ylläpitää osaamiseensa liittyvää tietoa palvelussa ja tuoda sinne tietojaan nykyisestä Opintopolusta ja Työmarkkinatorin työnhakuprofiilista. Näistä tiedoista rakentuisi osaamistietovaranto. Hallituksen esityksessä ehdotettava laki valtakunnallisesta osaamistietovarannosta sisältää säännökset osaamistietojen ylläpitämiseen ja käyttämiseen liittyvästä tietosuojasta ja palvelua ylläpitävien viranomaisten tehtävistä.

Hallituksen esitykseen sisältyy myös säännökset koulutustarjonnan tietovarannosta, johon tallennettaisiin tietoa koulutusmahdollisuuksista. Koulutustarjonnan tietovarannosta ehdotetaan hallituksen esityksessä uutta lukua valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annettuun lakiin. Luvussa säädettäisiin tietovarantoon tallennettavien tietojen laajuudesta, laadusta ja käyttötarkoituksista. Koulutusmahdollisuuksia voitaisiin muun muassa esittää Osaamispolun käyttäjille, ja henkilön niin halutessa myös järjestää niitä tekoälyn avulla henkilön kiinnostuksen kohteiden mukaiseen järjestykseen.

Lakien on tarkoitus tulla voimaan vuoden 2026 alusta, jotta palvelu voidaan ottaa käyttöön vuodenvaihteen jälkeen.

Lähtökohdat perusoikeuksien näkökulmasta

Osaamispolun ensisijainen tarkoitus on tukea henkilöiden koulutus- ja urasuunnittelua, osaamisen ylläpitämistä ja työllistymistä. Palvelu edistäisi perustuslaissa turvattuja sivistyksellisiä oikeuksia, erityisesti jokaisen yhtäläistä mahdollisuutta saada kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään. Palvelu edistäisi myös perustuslaissa turvattua jokaisen oikeutta hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla sekä julkisen vallan velvollisuutta edistää työllisyyttä.

Postiosoite **Postadress** **Postal Address**	**Käyntiosoite** **Besöksadress** **Office**	**Puhelin** **Telefon** **Telephone**	**Faksi** **Fax** **Fax**	**s-posti, internet** **e-post, internet** **e-mail, internet**
Opetus- ja kulttuuriministeriö				
PL 29 00023 Valtioneuvosto	Meritullinkatu 10 Helsinki	0295 16001 +358 295 16001	09 135 9335 +358 9 135 9335	kirjaamo.okm@gov.fi

Perusoikeuksien kannalta merkityksellistä on, että Osaamispolun hyödyntäminen olisi henkilöille vapaaehtoista eikä sen käyttö olisi edellytyksenä minkään julkisen vallan vastuulla olevan palvelun, etuuden tai muun suorituksen saamiselle. Palvelua voisi hyödyntää joiltain osin anonyymisti, esimerkiksi etsiä tietoa koulutuksista ja työmarkkinoista selailemalla tai suodattamalla tietoa yksinkertaisilla valinnoilla. Tarkoituksena on kuitenkin tarjota palvelussa osaamistietojen säilyttämistä ja käyttöä sekä koulutus- ja urasuunnittelua laajemmin tukevia toiminnallisuuksia, jotka edellyttävät henkilötietojen käsittelyä. Osa palvelun toiminnallisuuksista hyödyntäisi myös tekoälyä, jonka avulla on tarkoitus esimerkiksi tukea palvelun käyttäjää omien kiinnostuksenkohteiden ja itselle sopivien ura- ja koulutusvaihtoehtojen tunnistamisessa.

Tekoälyn käyttö

Hallituksen esitys on ensimmäisiä, joissa esitetään sektorikohtaista sääntelyä tekoälyn käytöstä. Tekoälyn käyttöä sääntelee pääasiassa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2024/1689 tekoälyä koskevista yhdenmukaistetuista säännöistä ja asetusten (EY) N:o 300/2008, (EU) N:o 167/2013, (EU) N:o 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 ja (EU) 2019/2144 sekä direktiivien 2014/90/EU, (EU) 2016/797 ja (EU) 2020/1828 muuttamisesta (tekoälysäädös). Kansallisten säädösten tarve tässä hallituksen esityksessä liittyy erityisesti henkilötietojen suojaan tekoälyn käytön yhteydessä.

Tekoälyn käyttöön liittyen osaamistietovarantoa koskevaan lakiesitykseen (5 §) ehdotetaan sääntelyä siitä, millä edellytyksillä palvelua käyttävälle henkilölle voitaisiin esimerkiksi esittää koulutus- ja työmahdollisuuksia perustuen henkilötietojen käsittelemiseen pelkästään automaattisesti. Tämä edellyttäisi henkilön omaa valintaa sekä henkilön informoimista automaattisesta käsittelystä ja siitä, miten käsittelyssä on huomioitu hänen tietojaan ja valitsemiaan rajauksia. Ura- ja koulutusvalintoja koskevien ehdotusten esittämistä ei sen sijaan olisi sidottu henkilön ikään tai esimerkiksi aikuisuuteen, jotta palvelulla voitaisiin tukea yhdenvertaisesti myös ura- ja koulutusvalintojaan pohtivia lapsia ja nuoria ja edistää muun muassa heidän oikeuttaan kehittää itseään. Osaamispolku ainoastaan esittäisi mahdollisuuksia, ja lopulliset valinnat jäisivät palvelun käyttäjän tehtäväksi. Osaamispolussa ei tuotettaisi viranomaisen ratkaisuja hallintolain merkityksessä.

Lisäksi lakiesitys (6–7 §) sisältää säännökset siitä, millä edellytyksillä henkilötietoja voitaisiin käyttää tekoälyä hyödyntävien palvelun toiminnallisuuksien kehittämiseen. Tämä olisi mahdollista silloin, jos kehittämiseen eivät riittäisi anonymisoidut tiedot, joilla tekoälyä hyödyntäviä toiminnallisuuksia ensisijaisesti kehitettäisiin. Tekoälyä hyödyntävien toiminnallisuuksien kehittämiseen käytettäviä henkilötietoja ei lakiesityksen mukaan kuitenkaan saisi luovuttaa kolmansille osapuolille. Henkilöllä olisi aina oikeus kieltää tietojensa käyttäminen tekoälyä hyödyntävien palvelun toiminnallisuuksien kehittämiseen.

Omien tietojen hallinnointi

Edellä kuvatusta Osaamispolun tarkoituksesta johtuen henkilöillä olisi laaja mahdollisuus hallinnoida osaamistietovarantoon tallennettavia ja siellä olevia tietojaan. Henkilöiden omat tarpeet ja valinnat määräisivät pitkälti osaamistietovarantoon tallennettavia tietoja sekä niiden säilytysaikaa ja käyttöä (3, 4 ja 9 §). Henkilötietojen suojaamiseksi lakiesityksessä ehdotetaan kuitenkin sääntelyä siitä, mistä asioista tietoja saisi antaa osaamistietovarantoon ja miten niiden säilytysaika määrittyisi.

Tarkoituksena on, että palvelun toimintalogiikkaa ohjaisivat ensisijaisesti henkilön omat toiveet, kiinnostuksenkohteet ja osaamiset. Opetushallituksen olisi tiedotettava henkilölle tietojen antamista koskevista rajoituksista, vaikutuksesta hänen henkilötietojensa suojaan ja hänen mahdollisuudestaan hallinnoida tietojaan palvelussa. Lähtökohtana osaamistietojen säilyttämisessä olisi, että tiedot säilytetään, kunnes henkilö itse ne poistaa. Opetushallituksen olisi kuitenkin poistettava kuolleilta henkilöiltä poistamatta jääneet tiedot, ja tarvittaessa Opetushallitus ja KEHA-keskus voisivat määrittää tiedoille muita säilytysaikoja nykyisessä yleislainsäädännössä säädetyillä perusteilla.

Opetushallitus saisi anonymisoida osaamistietovarannon tietoja muun muassa palvelun yhteyteen kuuluvan avoimen tietopalvelun tuottamiseksi sekä eräitä muita yleisen edun mukaisia tarkoituksia varten. Henkilöön yhdistettävissä olevia tietoja osaamistietovarannosta ei yleensä saisi luovuttaa ilman henkilön suostumusta, josta säädettäisiin ehdotettavassa laissa valtiosääntöoikeudellisena suojatoimena. Ilman suostumusta henkilötietoja voitaisiin luovuttaa vain yleisen edun mukaisia arkistointitarkoituksia, tieteellisiä ja historiallisia tutkimustarkoituksia ja tilastollisia tarkoituksia varten. Tietojen luovuttamisen rajoituksilla on tarkoitus turvata perustuslain mukaista yksityiselämän suojaa ja edistää jokaiselle turvattua oikeutta kehittää itseään.

Hallitussihteeri Elisa Kotiniemi

Jakelu Eduskunnan perustuslakivaliokunta

Tiedoksi OKM Opetus- ja kulttuuriministeriö, Anita Westerholm
OKM Opetus- ja kulttuuriministeriö, Heidi Backman
OKM LAMOS Lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen osasto, Petri Lempinen